

POSTMODERN EDEBİYATTA İŞLEVSELLİK VE İNSAN UNSURUNUN KONUMLANDIRILMASI

Prof. Dr. İbrahim İLKHAN
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü
ilkhan@selcuk.edu.tr

Özet

Postmodern kavramı “modern” düşünce tarzı ile değerlendirildiğinde, modernizmin geleneğe ve gelenekçiliğe karşı bir tavır sergilediği görülür. Postmodern Edebiyat ise, modernizm sonrası, modernizme karşı bilginin doğruluğunu reddeder. İnsanın maddeci bir dünya olgusu ile kuşatıldığı görülmektedir. Nesnelere ibaret olan duyu ve düşünce sonucu, hayatın kaynaklarını oluşturan metafizik dünyanın değerleri verimsiz hale getirilmiştir. Bu düşünce yumağı Alman, Rus ve İngiliz Edebiyatlarında da ele alınan ve eleştirilen başlıca konulardır.

Anahtar Kelimeler: modern ve postmodern edebiyat, ben merkezli insan, nesnelere kuşatılmışlık, karmaşık duyu ve düşünce.

FUNCTIONALITY AND PLACE OF HUMAN IN THE POSTMODERN LITERATURE

Abstract

When the concept postmodern is evaluated with “modern” thought, it is obviously seen that modernism shows a reaction to tradition and traditionalism. On the other hand, postmodern literature rejects the truth of knowledge against the modernism after the modernism. It is obvious that humans are surrounded by a materialist world. As a result of thoughts and emotions around the objects, the values of metaphysical world, which is form the sources of life, have become more and more inefficient. This web of thoughts is one of the main themes that is examined and criticized in German, Russian and English literatures.

Key Words: modern and postmodern literature, self-centered human, being surrounded by objects, complicated emotions and thoughts.

GİRİŞ

Yazınsal türlerin oluşumu ile birlikte Edebiyatın, yazar ve dönemin özelliklerine göre tasnif edilmesi günümüze kadar süregelen ve bugün de bu tasnif sürdürülmektedir. Ne var ki Postmodern Edebiyatın göreceli olması nedeniyle tasnifi kesin olarak yapılamamıştır. Zira, Postmodern Edebiyatın veya postmodern düşüncenin tasnifi büyük ölçüde insanın belirginleştirdiği düşünce tarzı ve gereksinimleri ile ilintilidir. Edebiyat bilimi ve dilbilim ekseninde Postmodern Edebiyatın analitik önermelerle irdelenmesi, günümüzde postmodern insanın düşüncelerini ve davranışlarını ortaya koyacaktır. Şöyle ki, insanın kendi beklentilerini, gereksinimlerini popüler kültürün empoze ettiği tüketim toplumu ekseninde kendi üretmesi ve bunları da hayatın vazgeçilmez unsurları olarak görmesi konumuzun esas unsurunu teşkil etmektedir. Beklentilerin ve gereksinimlerin 3 m Analiz modeli (muhakeme, muhasebe ve mukayese) ile çok yönlü işlevselliği ifade etmesi, bu Edebiyatın küreselleşen dünyaya bir başkaldırı veya farklı bir bakış, düşüncesini taşımaktadır. İnsanın iç ve dış dünyasındaki özgürlükleri bütün çıplaklığı ile ortaya koyan bu durum, belirlilik ve belirsizlik arasındaki ince ve zıtlıklardan oluşan bir realiteye işaret etmektedir.

Çağımızdaki sosyolojik, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin/değişimlerin bir ürünü olan postmodern sanat anlayışı en kuvvetli yansımasını edebiyatta yapmıştır ve temelde maddenin insan üzerindeki yıkıcı etkisine dayanmaktadır. Maddeci bir dünya olgusu, çağımızda insanoğlunu tamamen maddi bir varlık olarak görmektedir. Bu bağlamda insanoğlu içinde yaşadığı düzeninin kulu ve kölesi olmakta, manevi değerlere uzanan sahalardan kendini uzak tutmaktadır. Dünyayı kuşatan savaşlar, popüler kültürün egemen olması, ayrı dünyaların insanları arasındaki ezilmişlik, insanın madde karşısındaki ezilmişliği bunun delili olarak görülebilir. Böylece küreselleşen dünyada maddeyi her şeyin üstünde tutan insan hayatın merkezine konarak dünyaya hakim olma veya her şeyi elde etme fikriyatı insanın özüne yerleşmiştir. Bu olgu gözünü madde hırsı bürümüş tüketim toplumunun bir ürünüdür. Buna bağlı olarak insanoğlu kendini maddi çıkar peşinde koşmadığını, bilakis “onur” peşinde koştuğunu zannetse de, bu düşünce tarzının insanların fikriyatındaki karmaşıklığı ifade ettiği görülmektedir. Bu kavramın karşısıl anlamı “onursuz” kelimesi ile özdeşliğini görüyoruz. İnsan yaratılışında asla “onursuz” değildir, ne var ki hırs ve yalan dolu beyanları onu bu kavramsal alana hapsetmektedir. Böyle ben-merkezli düşüncenin hakimiyeti, insandaki özgür olma, başka kültürlere tahammülsüzlük, hak ve hukuka karşı gelme gibi zafiyetleri ortaya çıkarmıştır. Aslında bireyin çağın getirileri karşısında kendince oluşturduğu eklektik bir inanç sistemidir bu. Özgür olma zafiyeti ile insanın kendini başkasından ayırt ederek, “ben” ve “öteki” ayırımına ve bu nedenle de diğer kültürlerle olan bakış açısının değişimine neden olmuştur.

Modern ve Postmodern Edebiyatın Gelişimine İlişkin:

Latince “modernus” kelimesinden türetilmiş olan “modern” kavramına dilimizde “çağdaş, yeni, ilerici” anlamları yüklenmiştir. Milattan sonra 5. yüzyılda kullanılmaya başlanan bu kavram, Hıristiyanlık öncesi ve sonrası dönemlerini ayırt etmek için tercih edilmiş, kavrama “yakın” ve “şimdiki” zaman ayırt etme özelliği atfedilmiştir.

Postmodern kavramının tanımı oldukça karmaşık olmakla birlikte, kelimenin göstergesel anlamı “modernizm sonrası” ifade etmektedir. İngilizcede “post” iki anlamda kullanılmaktadır. Birincisi “bir şeyden daha sonra, sonraki, sonrası”, ikincisi “ekleme, ilave, ekleme” anlamındadır.

Postmodern düşünce tarzını 18. yüzyılda Batıdaki aydınlanma dönemi ile özdeşleştirerek konuyu irdelemek istiyorum. Aydınlanma çağıının temel felsefesi acaba hangi noktaya odaklanmıştır? Bu dönem, insanın Tanrı merkezli dünya görüşü ve hayat tarzından sıyrılarak, akıl ve bilim merkezli dünya görüşü ve bu çerçeveye göre düzenlenmiş hayat tarzına geçmiştir. Akılın egemen olduğu bu çağda her şey, akla dayanmak, aklın olurusunu almak, akla uymak zorundadır. Söz konusu akıl, her türlü yön gösterici ve elçisinden ayrılmış, hür ve kendi kendine yetebilen, aynı zamanda da şüpheli, sorgulayıcı eleştiriseldir. Aydınlanma çağı, aklın her şeye yeteceği, her şeyden üstün olduğu düşüncesini vurgulayarak önce rasyonalizmi, ardından da pozitivizm ve determinizmi toplum hayatında ortaya çıkarmıştır. Tolerans düşüncesi reform niteliğinde Aydınlanma döneminde ortaya çıkmıştır. Örnek: Lessing’in “Nathan der Weise” eseri.

18. ve 19. yüzyıl, tüm Avrupa’da, reform hareketleri, toplumsal çatışmalar ve değişimin hızla yaşandığı çalkantılar arasında doğruya ulaşma çabasıyla geçmiştir. Bunun nedeni, modernizmin mükemmelliği öbür dünyada değil, sözde gerçekte aranmasıdır. Modernizm tarihe, yaşamı iyileştirme, değişim ve yenileşmenin dönemi olarak geçmiştir. Bu dönem, bilimsel bilgi, endüstri, teknoloji, teknikleşme, uzmanlaşma, demokrasi, laiklik düşüncesi ve bireyselleşme eksenleri etrafında toplumsal yaşam alanlarını düzeltmeye yönelik bir proje özelliği göstermektedir. Bu sebeple modernizm, her şeyden önce geleneğe ve gelenekçiliğe karşı bir tavır sergiler. Zira modern olmak, eskisinden çok daha farklı bir dünyada yaşamak demektir. Laik bir düşünce yapısına sahip olan modernizm, sosyal hayatın eksenine bilimi ve aklı yerleştirirken, dine sadece kişisel hayatta bir yer bırakır. Toplumlara, tarım toplumundan sanayi toplumuna, şehirleşmeye, gelişmiş haberleşmeye, ulaşım araçlarına, okur-yazar oranının artışına, statik bir yapıdan dinamik bir yapıya geçişe yöneltir (İvanova 1998: 78-81).

Günümüzde kesin açıklaması yapılmayan postmodernizm hakkında, çeşitli kaynaklarda birçok farklı bilgiye rastlamak mümkündür. Ancak bu bilgiler tam olarak netleşmemiştir. Postmodern kavramını araştırmak birçok soruyu da beraberinde getirir. Postmodernizm bir moda mı? Bir hayat tarzı mı? Bir ideoloji mi? Modernizm ile hesaplaşma mı? Modernizmden çıkış mı? Ultra-modernlik mi?

Bir geçiş dönemi mi? Sanayi sonrası toplumsal tarz mı? Yozlaşma mı? Felsefi bir kavram mı? Sonsuz bir fantazi mi? Bir üslup mu? Kötümserlik mi? Yoksa bunların hepsi mi?

Soruların tümü Postmodern Edebiyatın çok yönlü işlevselliğinin bir göstergesidir. İnsanın düşüncelerindeki karmaşıklık, başkaldırışı ve insanın insanı köle yapma istemi, yalan söyleme gibi tutum ve davranışları insanlığın varoluşu ile beraber görülmektedir. Örneğin Mısır'daki piramitlerin yapılışında sözde kendilerini tanrı addeden Firavunlar insanların ruhlarını köleleştirmiş, onları tamamen ötekileştirmiştir. Buna mukabil İslâm kültüründe bu düşünce tarzının yerine insan ruhunun ebedileştirildiğini görüyoruz. Bu görüşlerin ışığında eskiye veya farklı düşüncelere karşı her zaman bir “dogma” olduğunu söyleyebiliriz.

Zira Postmodernizm bireyi baskı altında tutmak amacıyla kitlelere empoze edilen gerçek ve doğru düşünceleri reddeder, bilginin doğruluğu ile ilgilenmez, derin anlama yönelirken metafizik bir düzlem oluşturur. Bunun için önceki tabuları yıkar, ahlak dışı konuların tartışılmasına olanak sağlar. Yetenek Postmodernizmde hiçbir anlam ifade etmez. Önemli olan uygun mitleri bilmektir. Rusya'daki Postmodern Edebiyatın kendine özgü bir kavram alanı “yurodstvo” (beyin özgürlüğü) dür (Shneidman 1996: 175). Buna örnek olarak yazarın “Russkaya krasavitsa” (Rus güzeli) romanını verebiliriz.

Bu roman 1980-1982 yıllarında yazılmış Moskova ve Paris'te yayımlanmıştır. Çok boyutlu roman duygusal bir aşk öyküsünün yanı sıra bir eleştiri, varoluşçu bir mittir. İrina Tarakanova taşralı güzel bir kızdır. Moskova'ya mutluluk aramak için gelir ve yaşlı, evli bir erkek olan Vladamir Sergeyeviç ile macera yaşar. İrina sanat dünyasında önemli bir şahsiyet olan Vladimir'i “Leonardik” diye çağırır. Vladimir, İrina'ya aşık olduğunu iddia etmekte, fakat mesleki itibarını mahvedeceği kaygısıyla onunla evlenmeyi reddetmektedir. Yatakta İrina ile birlikteyken ölür ve bu son beraberliklerinde İrina hamile kalır. İrina'nın Leonardik ile aşk öyküsü onun ölümünden sonra da devam eder. Leonardik, İrina'ya rüyasında görünür ve ona evlenme teklifi eder. Böylece rüya motifile İrina'nın kafasında yeni bir hayali yaşam yaratılmaya çalışılmaktadır. “Rus Güzeli”, İrina'yla Leonardik'in aşk öyküsünün yanı sıra İrina'nın aşklarının, eski kocalarının, bayan arkadaşlarının, yabancı diplomatların, kültür dünyasının önemli şahsiyetlerinin, şüpheli karakterlerin rastgele ya da rastlantısal olarak görünüp kayboldukları bir entrikalar romanıdır da. P.Basinski, Yerofeyev'in buradaki amacının insanın “hayvansal” doğasını onun “insancıl” doğasından ayırarak sergilemek olduğunu ileri sürmektedir (Shneidman 1996: 178).

Bireyin madde ve çıkara dayalı toplumsal normların etkisinde kalarak hastalık derecesinde hırsla kapılması sonucu nasıl bir canavara dönüştüğüne örnek olarak Patrick Süskind'in “Koku” romanındaki Grenouille karakteri örnek gösterilebilir. 18. Yüzyıl Paris'inin en pis caddelerinde ve mekânlarında çocukluğunu pis kokular içerisinde geçiren bu karakter toplum ve sistemin etkisinde kalarak hırslının esiri yapmış, dışlanan ve hastalıklı bir ruh haline sahip bir

kişiliktir. Grenouille aslında çok yetenekli bir kahramandır. Olağanüstü koku alma duyusu onu diğer bireylerden ayırır. Ancak o, bu yeteneğini esiri olduğu hırs ve ihtiraslarını tatmin etmek için kullanır. Acımasız bir caniye dönüşerek 40 kişinin katili olur. Sonunda kendisi de feci bir şekilde intihar eder.

Yapıtın başından sonuna kadar grotesk motiflerle örülü olan Grenouille karakteri toplumsal normlara uyum sağlayamayan bir bireyin asi ve sapkınca başkaldırısı sonucu adım adım kendi felaketine sürüklenişinin bir hikâyesidir.

Süskind'in böylece postmodernizmin çağ insanının durumunu anlatma adına temel felsefelerinden biri olan kadere karşı anlamsız ve boş bir karşı çaba içerisine giren bireyin hüsrana uğraması durumunu başarıyla yansıttığı sonucuna varabiliriz.

Postmodern insanın sorun yumağı hayvansal ve insancıl değerlere ait olma duygusundan ziyade, duygu ve düşüncelerini içselleştirememekte, onları anlamsızlaştırmakta ve değersizleştirmektedir. Bu nedenledir ki kişi kendinden uzaklaşmakta, gerçeği görememekte ve nefsi duygu ve düşüncelerle de hakikati nasıl kaybettiğini bilememektedir. Bunun sonucu olarak insan yalnızlaşmakta. Avusturyalı yazarlardan Thomas Bernhard "Beton" adlı romanında postmodern insanı sorgulamakta ve onlara karşı öfkesini gizlemektedir:

"... İyi düşündüğüm zaman hiçbir dostum olmadığını biliyorum, çocukluğum bittiğinden beri hiç dostum olmadı. Dostluk, ne gereksiz bir sözcük! İnsanlar ağızlarında bu sözcüğü bıktırınca kadar geveliyorlar, hiçbirinin değeri kalmamış, tıpkı sevgi sözcüğünün öldürülünceye kadar gevelenerek değerini kaybettiği gibi..." (Bernhard 2008: 35)

"... Ve gerçek şu ki yalnızlığımı seviyorum, tek başıma da değilim, ablamın bana durmadan bunu telkin etmeye çalışması da bana acı vermiyor, ben yalnızlığımın mutluym, bunun bana olan faydasını biliyorum, böylesi bir yalnızlığa sahip olmayan, ömür boyu bunu arzulayan ama beceremeyen insanlarda gözlemliyorum bunu. İnsanların bir köpeği var, bu köpek onlara hükmediyor, Schopenhauer bile sonuçta kendi kafasının değil ama bir köpeğin hükmü altındaydı gerçekte. Bu gerçek diğer bütün gerçeklerden daha iç karartıcı. Temelde Schopenhauer'in düşüncesini kafası değil, Schopenhauer'in köpeği belirliyordu, Schopenhauer'in dünyasından nefret eden kafa değil, Schopenhauer'in köpeğiydi. Schopenhauer'in kafası yerine bir köpeği vardı savını ileri sürerken çılgın değilim. İnsanlar hayvanları seviyor, çünkü kendileri sevmekten bile acizler. Ruhlarının derinliğinde hain olanlar köpek alıyor ve bu köpeğin kendilerine işkence edip sonunda mahvetmesine izin veriyorlar. Sonuç olarak kamu için son derece

tehlikeli olan sahtekarlıklarının birinci ve en üst noktasına köpeği oturtuyorlar..." (a.g.e., s. 37)

Postmodern toplumlarda dramatik olan, nesnelere insanı tümüyle kuşatmış olmasıdır. İnsanlığa benimsetilen bu yaşam tarzı ile, insan kendisine nesnelere sınırlar çizmekte, dostluk, arkadaşlık gibi hayatın kaynaklarını oluşturan metafizik dünyanın değerleri verimsiz hale getirilmektedir. Bu düşünce tarzını İngiliz Edebiyat eleştirmeni Lucy, insanı aşağılık dürtüsünden aldığı haz diye tanımlar:

"Mobilya alırsın. Ve kendine aldığın bu kanepenin ihtiyacın olan son mobilya olduğunu söylersin. Kanepeni aldıktan sonra, ne olursa olsun kanepenin problemini çözdüğün için birkaç yıl tatmin olmuşsun. Sonra uygun bir yemek takımı. Sonra en mükemmel yatak. Perdeler. Halılar. Sonra güzel yuvana kısır kalırsın, sahip olduğun şeyler, sana sahip olmaya başlar." (a.g.e., s. 44)

"Ezmeye çalıştığın bu insanlar, senin muhtaç olduğun herkeştir. Biz senin çamaşırını yıkayan, yemeğini pişiren ve önüne getiren insanlar. Senin yatağını biz yapıyoruz. Uykudayken seni biz koruyoruz. Ambulansları biz kullanıyoruz. Telefonlarını biz bağlıyoruz. Bizler aşçıyız, taksi şoförüyüz ve senin hakkında her şeyi biliyoruz. Sigorta bildirimlerini, kredi kartı ödemelerini biz takip ediyoruz. Hayatının her alanını biz denetliyoruz." (a.g.e., s. 173)

"Biz tarihin ortanca çocuklarıyız. Bizi bir gün milyoner olacağımıza, film yıldızı, rock yıldızı olacağımıza inandıran televizyon programlarıyla büyüdük; ama bunların hiçbirini olamayacağız. Ve bu gerçek kafamıza ancak dank ediyor." (a.g.e., s. 173)

"[...] O evdeki her mobilya parçasını seviyordum. Onlar benim bütün hayatımdı. Lambalar, sandalyeler, halılar, hepsi bendim. Mutfak dolaplarındaki tabaklar bendim. Saksılardaki bitkiler bendim. Televizyon bendim. O patlamayla havaya uçan bendim. Bunu anlayamıyor musun?" (a.g.e., s. 115)

Geleneksel edebiyat ve modernist edebiyat çoğunlukla elitist duygularla hareket etmiştir. Postmodern edebiyat ise toplumun düşünmemizi, arzulamamızı ve bu arzularımızı yazılı bir eyleme dökmemizi yasaklayan bastırılmış duygularımızı harekete geçirmemizi destekler. Başka bir ifadeyle, Postmodern edebiyat aşağılık olanın albenisine kayıtsız kalmaz. Bir seri katilin aşırı şiddet içeren hayatını ve suçlarını anlatan James Ellroy imzalı "Silent Terror" (1986) adlı romanı Postmodern kılan nokta; katilin öldürme arzusunu ve bu dürtüden aldığı aşağılık hazı derine inmeden yüzeysel bir biçimde okura sunmasıdır. (Lucy 2003: 324-325)

Herta Müller'in "Atemschaukel" romanındaki postmodern insanın yıkıcı ve kendisini red edici mantık sonucu, bireyin toprakla değil de çimento ile özdeşleştirildiğini saptıyoruz. Kültürel yoksulluğun eleştirildiği bu romandaki postmodern insanın çaresizliği ve zavallılığı görülmektedir: "...her şey çimentodan ibaretti..."(Müller 2009: 36)

"...akşam dönüş yolunda adımlarımı sürüklerken kendi kendime: "Çimento git gide azalıyor, kendiliğinden yok olabilir. Ben de çimentodanım ve ben de git gide azalıyorum. Ben niçin kaybolamıyorum," dedim." (a.g.e., s. 41)

"...zamandan ve kendimizden bihaberdik, dünya ile bağlantımız kalmamıştı. Dünyanın da bizimle." (a.g.e., s. 47)

Yukarıda alıntıladığım görüşler ışığında Postmodern Edebiyatta "insan", hakikatin ne olduğunu bilmemekte ve kavrayamamaktadır. Kendini "ben" merkezli konumlandıran insan sözde "hakikat" çığırkanlığı yaparak hakikati yok ediyor. Maddeci bir olgu ile kendini kuşatan insan, kendince bir inanç sistemi oluşturuyor ve ona bağlanıyor. İslam kültüründe ifadesini bulmuş "Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise maneviyatta kördür" veciz sözü didaktik açıdan iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, Postmodern Edebiyatta insan, "kökü kendi toprağında olmayan, kozmopolit ucube bir kültürden beslenen köksüz..." bir konumda bulunmaktadır. (Ulusoy 2011: 7). Bu nedenledir ki Postmodern Edebiyatta insanın kullandığı dil, gerçeklik gerekçesi değil, kendi gerçekçiliğini kuran yapısal bir üst dildir. (Daha fazla bilgi için bkz. Payza 2011: 18).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Postmodern Edebiyatta yazınsal metinlerin sınıflandırılması yapılamamasına rağmen, insanın kültürel dünyası tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmiştir.

Postmodern insan tipinde erdem, fazilet gibi değerlerin olduğu vehmi ile çığırkanlığın yapıldığı bir gerçektir. Dolayısıyla yaşam tarzına, yaratanın koyduğu kurallar sistemine bir başkaldırıdır bu. Kendisine bu duyguları şiar edinen kimse, sistemsizliğin bir sistemini kurmakta ve kendisine bir ihtiras tanrısı yaratmaktadır. Bu yüzden postmodern insanın bencilleştiği, karşılığı bilinmeyen yalan ve iftiralar ürettiği görülmektedir. Hayatı sadece kendi düşüncelerinden ibaret olarak algılayan postmodern insanın ilkesel bakış açıları kendi çıkarlarına hizmet yönündedir. Bu nedenledir ki narsisizm insan hayatının bir parçasıdır. Derinliği olmayan yaşam tarzı ile metafizik dünyaya bir set çekildiği, varoluş gerçeğinin anlamsızlaştırıldığı bu insan tipini kutsuyor muyuz/musunuz sorusu Postmodern Edebiyatta ele alınan ve eleştirilen başlıca konulardır.

KAYNAKÇA

- BERNHARD, Thomas (2008), *Beton*, (çev. Sezer Duru), İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A. Ş.
- IVANOVA, Irina - GEPRGIY, Ivanov, (1998), *Ot Modernizmak Postmodernizmu, Russkiy Postmodernizm: Predvaritelnie Itogi*, Stavropol, (Meyermanova, Jannet'in Yüksek Lisans Seminer çalışması).
- LUCY, Niall (2003), *Postmodern Edebiyat Kuramına Giriş*, (çev. Aslıhan Aksoy), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- MÜLLER, Herta (2009), *Atemschaudel*, München: Hanser Verlag.
- PALAHNIUK, Chuck (2010), *Dövüş Kulübü*, (çev. Elif Özsayar), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 6. bs.
- PAYZA, Halit (2011), "Postmodernizmin İçinde Olmak ya da Teğet Geçmek", *Bahar Dergisi*, S.155, s.15-18.
- SHNEIDMANN, N. N. (1996), *Russkaya Literatura, 1988-1994*, Konets Eri, Noviy Mir, s.6. (Meryemanova, Jannet'in Yüksek Lisans Seminer çalışması).
- SÜSKIND, Patrick (2006), *Koku - Bir Katilin Öyküsü*, (çev. Tefik Turan), İstanbul: Can Yayınları.
- ULUSOY, Mehmet (2011), "Postmodernizmin Dokubozumu ve Edebiyatta Koksözleşme", *Bahar Aylık ve Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi*, S.155, s.5-8.